

Nr 465

Av herr **Johansson** i Stockholm m. fl., *angående Sveriges ombildning till republik.*

Vid 1958 års riksdag föreslog kommunistiska riksdagsgruppen att riksdagen skulle uttala sig för att Sverige vid den nuvarande konungens bortgång skulle ombildas till republik och att författningsutredningen skulle få vidgade direktiv att skyndsamt utreda frågan och framlägga förslag.

I motiveringen anfördes, att den ärftliga monarkien är ett föråldrat styrelsesystem, som bibehållits endast i ett fåtal länder. Det är inte förenligt med demokratiska tänkesätt, att statsöverhuvudet inte väljes av folket utan födes till sin uppgift, i princip är oavsättlig och att hans gärningar är fredade från allt åtal. En rad historiska erfarenheter anfördes beträffande de skadliga verkningar, som detta system kan medföra. I motionen återgavs de stora maktbefogenheter, som alltjämt ligger i monarkens händer. Statsöverhuvudet blir med detta system isolerat från folket, från demokratiska strömningar och demokratiska organ. Den nuvarande situationen är, förklarade motionärerna, särskilt lämplig att lugnt, sakligt och lidelsefritt pröva denna fråga, då vi snart kan stå inför situationen att landets högsta ämbete överlämnas till ett barn, som biträdes av ett förmyndarstyre.

Motionen avslogs, och debatten och voteringarna rörde sig huvudsakligen om en annan motion, där det krävdes, att författningsutredningen skulle utreda statschefens ställning i den svenska parlamentariska demokratin.

När vi nu upprepar förslaget efter två nyval, som förändrat andrakammarens sammansättning, stödjer vi oss på växande folkmening, bl. a. på uttalandet från LO:s kongress, att fackföreningsrörelsen står enig i kravet på republik. Även andra viktiga kongresser och konferenser har uttalat sig i denna riktning. Den motivering vi anförde 1958 gäller även i dag och kan kompletteras med nya exempel. Vi behöver bara, för att ta ett av dessa exempel, tänka över vem som skulle bära Norges krona i dag, om man följt den i början förhärskande meningen i Norge att utse framlidne prins Carl av Sverige till Norges konung. Våra motiveringar gäller även, om författningsutredningen skulle föreslå riksdagen att genomföra sådana begränsningar i konungens maktbefogenheter, att han huvudsakligen skulle utöva representativa plikter. Den ärftliga monarkiens fortvaro i en omgivning av hovets oansvariga rådgivare och understödd av gamla traditioner och fortsatt kunglig personkult i press och radio kan trots eventuell maktbegränsning i grundlagen utnyttjas mot folkviljan i allvarliga situationer.

Vid behandlingen vid 1958 års riksdag och i pressdebatten har ofta anförts, att det högsta statsämbetet bör stå ovanför partimotsättningar och valstrider. Den stora majoriteten av jordens länder, som valt ett republikanskt styrelsesätt, vill dock inte återgå till det gamla. Föreställningen om att bördan medför särskild begåvning och särskilda rättigheter började skingras redan för ett par sekler sedan. Det är icke en nackdel utan en stor fördel, att utövaren av landets främsta ämbete åtnjuter sådant förtroende och sådan respekt, att en majoritet av folket utsett honom eller henne i ett allmänt val. Detsamma gäller de representativa funktioner, som lika väl och säkert kan utövas av en folkvald president.

Den ärftliga monarkiens fortvaro konserverar en mängd medeltida och sekelgamla traditioner, sedvänjor och ceremonier, som är ett hån mot demokratin. I det officiella språket vänder sig undersåtarna underdånigast till majestätet även i frågor, som reellt avgöres av regeringens ledamöter. Alltjämt hävdas, att kungahusets medlemmar måste härstamma från utländska furstehus och att en prins eller prinsessa förlorar sina kungliga företrädesrättigheter med giftermål med en vanlig svensk medborgare. På senare tid har man även i riksdagen påtalat de allt annat än demokratiska ceremonierna vid riksdagens högtidliga öppnande, då konungen, kungahuset, hovet och livregementenas generaler framträder med maktens symboler i glänsande prakt, medan de folkvalda riksdagsledamöterna sitter väl påpälsade i sina specialbänkar, där enligt ett av folkpartiets språkrör, UNT, »ingenting blänker utom galoscherna».

Mot våra förslag och mot republikanska framstötter i regeringspress och vissa delar av borgerlig press har endast framförts opportunistiska skäl. Det förklaras, att kungahuset just nu åtnjuter sådan popularitet, att det är inopportunt att kräva en ändring. Till detta behöver vi bara erinra om att detta bara är en frukt av en politiskt och kommersiellt motiverad, organiserad personkult i dagspressen, veckopressen, radion och televisionen, som gör varje prinsessförlovnings och varje kunglig barnafödelse till en nästan världshistorisk nyhet.

Det har visat sig, att denna personkult med sikte på tidningsupplagorna lätt slår om i vissa situationer och att den redan i stor utsträckning har kompletterats med kulten av idrottsidoler och film- och schlagerstjärnor, en kult som dock brukar vara kortvarig och icke går i arv till de dyrkades efterkommande.

Den växande republikanska opinion, som framträder inte minst vid regeringspartiets konferenser, i fackorganisationerna och i regeringspressens insändarspalter, brukar bemötas med att det inte är lämpligt att ta något initiativ nu, innan författningsutredningen slutfört sitt arbete och innan regeringspartiets studieutskott är färdigt med sina synpunkter. Vi har redan anført, varför det är angeläget att frågan ställes och bör ställas just nu, eftersom riksdagens sammansättning förändrats under tiden.

De anförda motargumenten håller inte. I riksdagsdebatten 1958 förklarade medlemmen i författningsutredningen, herr Hallén, att regeringens direktiv utesluter en sådan utvidgning av frågan, att den omfattar frågan om monarki eller republik, och att utredningen själv inte har någon avsikt att begära en sådan utvidgning. Den anförda argumenteringen avser således endast att fördröja frågans förnyade aktualisering.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi,

att riksdagen för sin del uttalar sig för att Sverige vid den nuvarande konungens bortgång ombildas till republik med en president som statsöverhuvud och hemställer till regeringen, att den vidgar författningsutredningens direktiv till att omfatta förslag om de författningsändringar som en sådan förändring måste medföra.

Stockholm i januari 1962

Gustav Johansson

H. Hagberg

Henning Nilsson

Helmer Holmberg
